

Maróti Egon

„Hajrá Hellász!”

Görög versenyek római háttérrel

Kr. e. 31. szeptember 2-a sorsforduló a római állam és a Mediterrán térség jövője szempontjából: az actiumi csatával Octavianusnak, a későbbi Augustusnak triumvirtársa, Marcus Antonius fölött aratott győzelmével lényegében eldőlt a Birodalom feletti uralom kérdése.

A későbbi Princeps győzelmét nem Antonius megfutamodásának, nem hadvezére, Vispanius Agrippa sikeres stratégiájának kívánta tulajdonítani, hanem Apollo istenség támogatásának, akaratának, amint ez már a korabeli irodalomból is kiviláglik. A misztifikáló propagandafogásra az adott alapot, hogy a csata színhelye, az Ambrakiai-öböl felett magasodó sziklaszirten egy régi Apollo-szentély állt.

A hálás győző restauráltatta és gazdag ajándékokkal halmozta el a szentélyt, és az istenség tiszteletére az addig két évenként rendezett helyi sportversenyeket Kr. e. 28/27-ben Aktia néven négy évenként tartott, olympiai rangú (isolympios) versenyjétekkel váltották fel, s besorolták az olympiai ciklus, periodos négy hagyományos versenyé mellé. Ez utóbbi rendelkezésről Suetonius (Aug. 18, 2) a következőképpen számol be: „Quoque Actiaci victoriae memoria et in posteris celebratior esset, ... ludosque illic quinquennales constituit” (azaz: Hogy az actiumi győzelmének emléke az utókor számára minél emlékezetesebb legyen, ... ott ötévenként versenyjéteket alapított.)

Ez az intézkedés nyilván szélesebb körű érdeklődést váltott ki, nagyobb propaganda hatást ért el, mint a szentély rendbehozatala. Ugyanis a görögség számára az agón, a sportvetélkedés, a versenyjáték

alapvető fontosságú tényező volt; megmutatkozik ez az irodalomban az Iliastól kezdve és a képzőművészetekben a legkorábbi időkől.

A római közfelfogás hagyományosan idegenkedve állt szemben ezzel a görög eszményrendszerrel, némileg lenézték a meghódítottak kedvteléseit, megütköztek a versenyzők ruhátlanságán is. A szélesebb látókörű uralkodók viszont több megértéssel viseltettek a görög sporttal és versenyzéssel szemben Augustustól kezdve. Különösen szembeűnő ez az Antoninusok esetében, akik számos új versenyjáték megalapítását pártfogolták a keleti, hellénizált területeken. Közöttük is kitűnt a filozófus császár, Marcus Aurelius, aki számos görög versenygyőztest tüntetett ki a római polgárjoggal: tanúság erre egyebek között a vonatkozó feliratos anyagban megjelenő nagyszámú olyan atléta, aki eredeti görög vagy görögös neve előtt feltünteteti a Marcus Aurelius elnevezést.

Annak idején a hódító makedón II. Philippos igyekezett igazolni a maga és ősei görög voltát, Hérakléstól való származásukat, különféle mitológiai fikciókkal, csürés-csavarással, meg azzal, hogy elküldte fogatait az olympiai versenyekre. Hasonlóképpen járt el már Tiberius, Augustus későbbi utódja, akinek négyesfogata győzelmet aratott Kr. e. 4-ben, a 194. Olympián. Neki már fölösleges lett volna bizonykodnia, már csak azért is, mert Iulius Caesar óta illet elfogadni, hogy a gens Iulia (amelybe Nudius Tiberius Nero örökbefogadás révén került be) Aphrodité istennő leszármazottja...

Az említett és alább szóba kerülő játékokat azért mégis a birodalom görög alatt-

valói kedvére alapította az öntudatos római egyeduralkodó, illetőleg a Nagy Sándor hódításai, a hellénizmus kora óta a görög kultúrával áthatott keletebbre fekvő területek elgörögösödött lakói számára. Az emberi megértés persze politikai belátással párosult, s intézkedése, mint sok más, a Birodalom egységének kialakítását, megszilárdítását szolgálta. Augustus ebben következetes volt. Gondoljunk csak arra, hogy az élete, uralkodása vége felé megfogalmazott öngazoló és propagandisztikus beszámolóját tetteiről, szándékairól görög nyelvre is lefordíttatta, s a kétnyelvű szöveget a birodalom keleti felének tartományi székhelyein kőbe vésve elhelyeztette, amint arról több töredékesen, sérülten fennmaradt emlék tanúskodik. Közöttük a legteljesebb a mai Ankara határában, az egykori Ancyrában, Augustus és Dea Roma – az uralkodó és a megszemélyesített Róma istennő – számára emelt templom bejáratí falának két oldalán. (Mellesleg a felirat felfedezése, első leírása, amin a későbbi szövegkiadások alapulnak, a XVI. század közepén a szultánhoz küldött, a magyar Verancsics Antal püspök, a későbbi esztergomi prímás vezette császári küldöttség érdeme.)

A görögök a Földközi-tenger távoli vidékeiről is lelkesen utaztak az éliesi Olimpiába, a delphoi Pythiára stb., a siker, a győzelem, az elsőség elnyerése érdekében, vállalva az utazás fáradalmait, költségeit. Így tették ezt Dél-Itália és Szicília görög alapítású városainak, polisainak versenyzői is, akik között a legrégebbi időktől számos nevezetes győztes atlétát, lovas versenyzőt találunk. Augustus nyilván úgy gondolkodott, hogy ha ezeknek a görögöknek ez a versengés olyan fontos, akkor miért ne rendezhetnének ilyen játé-

kokat Itália területén, a birodalom szívében?!

Kr. u. 2-ben aztán Neapolisban, a mai Nápoly területén, a korábban két évenként tartott helyi játékokat négy évenkéntire szervezték át, és akárcsak az actiumi játékokat, olympiai rangra emelték, s Augustusnak, mint Aphrodité-Venus le származottjának tiszteletére, majd halála után emlékére rendezték meg. Ezt Suetonius (Aug. 98, 5) is megemlíti: quinquennale certamen gymnicum honori suo institutum. Erre utal különben maga a játékok elnevezése is: Italika Rhómaia Sebasta isolympia. (A görög sebasta a latin augustus melléknév megfelelője.)

A versenyeken való részvétel feltételeit, a rendezés szervezeti szabályait, az egyes versenyszámok lebonyolításának módját rendszerint írásban rögzítették. A nápolyi Sebasta-ra vonatkozóan fennmaradt egy töredékes felirat, amely azonban így is számos érdekes tudósítást tartalmaz, amelyek szembesíthetők különböző történetírói, jogi és szépirodalmi szövegekkel, illetve kiegészíthetők ezekkel. E kérdéskör tárgyalása ezúttal messze vezetne. Akit a téma közelebbről érdekel, az – remélhetőleg hamarosan – elolvashatja „A nápolyi Sebasta sportversenyeinek szabályzatához” címen írt dolgozatomat...

Irodalom

- ☐ Decker, W.: Sport in der griechischen Antike. München, 1995.
- ☐ Kertész I.: Az ókori olümpiai játékok története. Bp., 1996.
- ☐ Maróti E.: Delphoi és a Pythia sportversenyci. Bp., 1995.
- ☐ Maróti E. – Horváth I. K. – Castiglione L.: A régi Róma aranykora. Bp., 1967.
- ☐ Suetonius: A Caesarok élete. Ford.: Kiss Ferencné. Bp., 1984.